

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка
Навчально-науковий інститут історії, права та міжнародних відносин
Кафедра права та методики викладання правознавства

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор ННІ історії, права та
міжнародних відносин

Юлія ПОДРЕЗ
«31» серпня 2023 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ПРАКТИКА ЄСПЛ**

Галузь знань 08 Право
Спеціальність 081 Право
Освітньо-професійна програма Право

Перший рівень вищої освіти

Мова навчання українська

ПОГОДЖЕНО
науково-методичною комісією
ННІ історії, права та
міжнародних відносин

Світлана МОЦАК
«31» серпня 2023 р.

Укладач:

Кучук А.М. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри права та методики викладання правознавства

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри права та методики викладання правознавства

Протокол № 1 від «31» серпня 2023 р.

Завідувач кафедри

кандидат педагогічних наук, доцент

Олена ІВАНІЙ

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 6		Обов'язкова
		Рік підготовки:
		2-й
Загальна кількість годин - 180	Бакалавр	Семестр
		3-й
		Лекції
		30 год..
		Практичні, семінарські
		40 год.
		Лабораторні
		-
		Самостійна робота
		106 год.
Консультації:		
4 год.		
Вид контролю: залік		

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Забезпечення прав людини та практика ЄСПЛ» є нормативною та сприяє формуванню фундаментальних загальнотеоретичних правових знань, становленню правника зі знанням міжнародних стандартів у царині людських прав.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є діяльність органів публічної влади щодо забезпечення прав людини, нормативна модель такої діяльності та практика Європейського суду з прав людини.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою **загальних компетентностей**:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 6. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 8. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 9. Здатність працювати в команді.

ЗК 10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК 11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 12. Здатність усвідомлювати рівні можливості та тендерні проблеми.

ЗК 13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 14. Цінування та повага різноманітності і ' мультикультурності.

ЗК 15. Прагнення до збереження навколишнього середовища.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою **спеціальних компетентностей**:

СК 1. Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.

СК 3. Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.

СК 4. Здатність застосовувати Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, а також прецедентну практику Європейського суду з прав людини.

СК 5. Здатність застосовувати норми та інститути міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права.

СК 6. Здатність здійснювати порівняльний аналіз окремих правових інститутів права Європейського Союзу та Ради Європи і правової системи України.

СК 8. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини

СК 10. Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.

СК 11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.

СК 12. Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.

СК 13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.

СК 14. Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.

СК 16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

Навчальна дисципліна спрямована на формування визначеної освітньо-професійною програмою **інтегральної компетентності, а саме:** здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі правничої діяльності.

Навчання спрямоване на комплексну реалізацію практичної, когнітивно-освітньої, професійної та виховної мети, а саме:

- *практична мета:* формування у студентів когнітивної, соціокультурної, професійної компетентності, що зумовлює необхідність реалізації в правничій діяльності цінностей людської гідності та людських прав;

- *когнітивно-освітня мета:* набуття та поглиблення знань про сутність людських прав, меж їх обмеження, засобів захисту, у тому числі і за допомогою міжнародних інститутів;

- *професійна мета:* сприяти становленню сучасного висококваліфікованого правника, що уміє організовувати свою діяльність зважаючи на пріоритет людських прав; формувати ціннісні орієнтири здобувачів вищої освіти відповідно до ідеалів верховенства права, дотримання прав і свобод людини, відкритості та прозорості, поваги до особистості;

- *виховна мета:* формування гуманістичного, демократичного та загальнокультурного світогляду, патріотичної свідомості громадянина України, виховання поваги до загальнолюдських цінностей.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Вивчення дисципліни доцільно здійснювати після опанування загальної теорії права і конституційного права, вивчення яких створює підґрунтя для «конвенційного» розуміння людських прав.

3. Результати навчання за дисципліною

РН 1. Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.

РН 2. Знати та розуміти міжнародні стандарти прав людини, положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практику Європейського суду з прав людини.

РН 3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

РН 4. Знати та розуміти основи права Європейського Союзу.

РН 5. Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.

РН 6. Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему.

РН 8. Застосовувати інститути міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права.

РН 9. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.

РН 10. Вільно спілкуватись державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, із застосуванням правничої термінології.

РН 12. Доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло.

РН 15. Вільно використовувати для правничої діяльності доступні інформаційні технології і бази даних.

РН 17. Працювати в команді, забезпечуючи виконання завдань команди.

РН 19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

РН 20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.

РН 22. Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.

РН 24. Визначати перспективи звернення до ЄСІЛ. Готувати проект заяви до ЄСПЛ.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Розподіл балів

Поточний контроль														Разом	Сума
Т 1.1	Т 1.2	Т 1.3	Т 1.4	Т 1.5	Т 1.6	Т 1.7	Т 2.1	Т 2.2	Т 2.3	Т 2.4	Т 2.5	Т 2.6	Т 2.7		
Поточний контроль														60	100
3	3	3	3	3	3	3	6	6	6	6	6	6	3		
Контроль самостійної роботи														40	
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2		

4.1. Критерії оцінювання видів роботи для поточного контролю

Під час оцінювання результатів навчання застосовується накопичувальна бально-рейтингова система, що передбачає оцінювання якості виконання здобувачами вищої освіти всіх видів аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності, спрямованих на опанування навчального матеріалу шляхом поточного та підсумкового контролю.

Система оцінювання курсу реалізується згідно з критеріями оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти під час відвідування лекцій, участі у семінарах та виконання інших видів роботи.

Поточний контроль складається з таких компонентів:

- **60 балів:** аудиторна робота: на семінарських заняттях – підготовка доповідей і виступ в аудиторії у вигляді усних відповідей, участь в обговоренні семінарських питань / дискусіях, виконання практичних завдань, виконання завдань тестового контролю; участь у роботі малих груп, розв'язуванні кейсів, демонстрація навичок soft skills; активна участь у лекційному занятті враховується при виставленні оцінки за відповідну тему.

- **40 балів:** опрацювання теоретичного матеріалу, виконання індивідуальних завдань, підготовка рефератів, есе, презентацій; розв'язання кейсів, участь у наукових заходах.

Разом - **100 балів.**

В Університеті передбачено можливість перерахування результатів неформальної та/або інформальної освіти відповідно до Положення про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка.

Перерахування результатів здійснюється на добровільній основі та передбачає підтвердження того, що здобувач досяг результатів навчання, передбачених освітньою програмою.

Перерахуванню можуть підлягати результати навчання отримані шляхом неформальної та/або інформальної освіти, що за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як навчальній дисципліні в цілому, так і її

окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню, які передбачені цією робочою програмою.

Оцінювання результатів аудиторної роботи здійснюється за наступними критеріями

БАЛИ	ПОЯСНЕННЯ
3	Здобувач вищої освіти відповідає на всі питання семінарського заняття, розкриває зміст категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає та правильно інтерпретує правові явища та процеси; виконує всі завдання, може правильно визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу; висловлює і обґрунтовує власну думку щодо предмету заняття, наводить аргументи на її підтвердження, що ґрунтуються на системному знанні теоретичних положень та окремих прикладах з практики ЄСПЛ. Під час заняття продемонстрована активність та ініціативність.
2,5	Здобувач вищої освіти відповідає на всі питання семінарського заняття, розкриває зміст категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає та в цілому правильно інтерпретує правові явища і процеси; виконує завдання, однак допускає неточності; може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу; висловлює власну думку щодо предмету заняття, наводить аргументи на її підтвердження, що ґрунтуються на положеннях підручників і навчальних посібників, окремих прикладах з практики ЄСПЛ. Під час заняття продемонстрована ініціативність.
2	Здобувач вищої освіти відповідає на всі питання семінарського заняття, розкриває зміст категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає та в цілому правильно інтерпретує правові явища та процеси; виконує завдання, однак допускає неточності; може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу; висловлює власну думку щодо предмету заняття, наводить аргументи на її підтвердження, що ґрунтуються на положеннях підручників і навчальних посібників
1,5	Здобувач вищої освіти дає відповіді на питання семінарського заняття, відтворює дефініції та пояснює зміст категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає, проте неточно інтерпретує правові явища та процеси; завдання виконує з неістотними помилками; може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу, допускаючи незначні помилки.
1	Здобувач вищої освіти дає відповіді на більшість питань семінарського заняття, відтворює дефініції категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; лише називає правові явища та процеси; завдання виконує з неістотними помилками; не може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу, називаючи при цьому їх ознаки.
0,5	Здобувач вищої освіти не готовий до заняття, не відповідає на питання, що винесені на розгляд, з труднощами виконує завдання, допускаючи змістовні помилки, невпевнено відтворює терміни і поняття, що розглядалися під час заняття.
0	Відсутність на занятті

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	задовільно
60 - 63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання дисципліни є:

- усний контроль. Усний контроль здійснюється шляхом індивідуального і фронтального опитування. При індивідуальному опитуванні викладач ставить перед здобувачем вищої освіти декілька запитань, при фронтальному – серію логічно пов'язаних між собою питань перед усією аудиторією чи частиною групи (при роботі в малих групах);

- письмовий контроль. Здійснюється за допомогою письмових робіт (у тому числі при виконанні практичних завдань, розв'язуванні кейсів). Письмовий контроль відрізняється також глибиною діагностики (поверховий зріз чи ґрунтовний аналіз);

- тестовий контроль. Тести – спеціальні завдання, виконання (чи невиконання) яких вказує на наявність (або відсутність) у здобувача вищої освіти певних знань, умінь;

- підготовка доповідей, есе, презентацій тощо. Передбачає виконання здобувачами вищої освіти різних форм завдань; розв'язання кейсів, ситуативних завдань.

Засоби діагностики результатів навчання ґрунтуються на необхідності виявлення *soft skills*: критичне мислення, комплексне розв'язання проблем, оригінальність, креативність, міркування та створення ідей, комунікативні навички та навички самоорганізації, вміння працювати з інформацією.

Особлива увага при опануванні змісту навчальної дисципліни приділяється запобіганню порушенню академічної доброчесності та забезпеченню довіри до результатів освітнього процесу та освітньої діяльності, розумінню здобувачами вищої освіти значення академічної доброчесності та наслідків недотримання її постулатів.

6. Програма навчальної дисципліни

Програма навчальної дисципліни «Міжнародне публічне та приватне право» складається з двох розділів.

Розділ 1. Загальна характеристика захисту людських прав ЄСПЛ.

Розділ 2. Практика ЄСПЛ.

7. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

7.1. Тематичні розділи

Розділ 1. Загальна характеристика захисту людських прав ЄСПЛ.

Тема 1.1 Забезпечення людських прав у демократичному суспільстві.

Забезпечення людських прав як головний обов'язок держави. Зобов'язання держави у царині забезпечення людських прав.

Людина як основна цінність. Права людини і людська гідність. Поняття і генеза людських прав. Підстави обмеження людських прав у демократичному суспільстві.

Принципи діяльності органів публічної влади щодо забезпечення людських прав: верховенство права, дотримання прав людини, законність, неперервність, відкритість і прозорість.

Забезпечення людських прав та охорона правопорядку. Органи правопорядку як потенційні суб'єкти порушення людських прав.

Тема 1.2. Загальна характеристика Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Історія прийняття Конвенції про захист людських прав. Конвенційні норми та їх особливості.

Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод – джерело Європейського права та правозастосовної діяльності Європейського Суду з прав людини.

Конвенційні норми та їх класифікація. Організаційно-правові та матеріально-правові норми. Протоколи до Конвенції.

Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод як міжнародний договір.

Ієрархія прав. Абсолютні права. Права, що відносяться до здійснення правосуддя. Права з внутрішніми обмеженнями. Баланс прав.

Поняття пропорційності в Європейському праві.

Автономні поняття: катування, нелюдське поводження, моральна та фізична недоторканність, обвинувачення, суб'єкт кримінального обвинувачення, ефективність прав, якість закону, приватне життя, рівність можливостей.

Права і свободи людини, які підлягають захисту в Європейському суді з прав людини. Право на життя, заборона катувань, заборона рабства та примусової праці, право на свободу та особисту недоторканність, право на

справедливий судовий розгляд, право на повагу до приватного і сімейного життя, свобода думки, совісті і віросповідання, свобода вираження поглядів, свобода мирних зібрань, право на шлюб, на безпечне довкілля, право на ефективний засіб правового захисту, заборона дискримінації. Право на вільне володіння майном, право на освіту, право на вільні вибори. Свобода пересування.

Процедурні гарантії, що стосуються вислання іноземців, право на оскарження у кримінальних справах, відшкодування за судову помилку, право не бути притягнутим до суду або покараним двічі, рівність чоловіка та жінки, екологічні права.

Тема 1.3. Європейський суд з прав людини як дієвий засіб захисту людських прав.

Утворення Суду. Місцезнаходження. Історичні періоди становлення та реформування Суду. Територіальна юрисдикція Суду. Компетенція Суду та фактор часу. Види спорів, що розглядаються Судом. Міждержавні спори. Спори на підставі індивідуальних скарг. Держава - відповідач. Компетенція Суду та національне право. Принцип субсидіарності та відмова від абстрактного контролю. Вичерпання внутрішніх правових засобів. Суддівський корпус (склад Суду). Принцип прийнятності судової практики. Принцип омолодження складу Суду. Принцип збалансування представництва Принцип несумісності. Принцип старшинства. Вимоги до суддів. Порядок обрання. Термін повноважень. Статус суддів. Незалежність, незмінність, недоторканність. Невтручання в діяльність суддів. Гарантії незалежності суддів.

Пленарні засідання Суду як вищого розпорядчого органу: склад, компетенція. Голова Суду. Компетенція голови Суду. Здійснення організаційно - розпорядчих, управлінських, представницьких і судових функцій. Замісники голови Суду. Секції Суду. Склад і кількість секцій. Порядок утворення та функції. Палати Суду. Розгляд конкретних справ з винесенням рішення по суті як основна функція Палат. Велика Палата Суду як вища судова інстанція в рамках суду, її склад. Виконання функцій суду другої інстанції.

Особливості функцій - тлумачення та застосування Конвенції. Комітети, їх види та функції, що ними здійснюються. Комітети з „фільтрування” як перша інстанція у прийнятті рішення про прийнятність звернень до Суду. Секретаріат Суду.

Тема 1.4. Правове регулювання процедури звернення до Європейського суду з прав людини.

Принципи прийнятності звернень.

Критерії прийнятності: обставини часу (*ratione temporis*), обставини місця (*ratione loci*), обставини по суті (*ratione materiae*), обставини особи (*ratione personae*), вичерпання внутрішніх засобів правового захисту, чотиримісячний термін звернення, обґрунтованість скарги, неприпустимість

анонімності скарги, неприпустимість зловживання правом на звернення, повторність скарги.

Критерій суті звернення: можливість звернення лише у зв'язку з тими порушеннями прав, які передбачені Конвенцією та Протоколами до неї.

Критерій особи: можливість звернення не залежить від фактів громадянства та громадянської дієздатності, а також від того, звертається зі скаргою фізична або юридична особа (у тому числі релігійні об'єднання). Залежність порядку вичерпання внутрішніх засобів правового захисту від судової, адміністративної систем і існуючого в кожній державі процесуального порядку розгляду справ. Ефективність внутрішніх засобів правового захисту (перша інстанція, апеляційна інстанція, розгляд справ в касаційному порядку, перегляд справи в порядку нагляду).

Критерій розумного терміну.

Звернення до Суду та попереднє вивчення справи. Вимоги та форма звернення до Суду. Реєстрація та відмова в реєстрації звернення. Обмін змагальними паперами. Терміни та форма подання пояснень і документів. Показання свідків і експертні висновки. Дружнє або мирове врегулювання. Вимоги до мирової угоди. Умови визнання мирової угоди Судом.

Судові слухання. Відкриті публічні слухання. Слухання без участі сторін. Підготовчі засідання Суду. Регламент.

Тема 1.5. Тлумачення Конвенції ЄСПЛ

Поняття тлумачення, інтерпретації норм ЄКПЛ. Повноваження, компетенція у тлумаченні норм ЄКПЛ. Тлумачення за принципом «живого дерева». Юридична сила тлумачення норм ЄКПЛ. *Nulum crimen sine lege* та зворотна сила закону. Принцип *non bis in idem*.

Баланс прав. Поняття пропорційності в європейському праві. Автономні поняття: катування, нелюдське поводження, моральна та фізична недоторканність, обвинувачення, суб'єкт кримінального обвинувачення, ефективність прав, якість закону, приватне життя, рівність можливостей.

Тема 1.6. Юридична природа рішень ЄСПЛ.

Рішення Суду. Зміст наступних розділів Рішення Суду: „Процедура”, „Факти”, „Право”, „Постанова”. Підписання рішення Суду. Види рішень (щодо прийнятності або по суті справи). Консультаційні висновки. Публікація судових рішень. Виконання рішень. Окремі думки Суддів. Особиста думка. Думка, що співпадає. Особливості розгляду міждержавних спорів.

Поняття прецедентного права ЄСПЛ. Визначення прецедентного характеру рішень ЄСПЛ.

Тема 1.7. Особливості забезпечення прав окремих категорій людей.

Рівність, толерантність і недискримінація у демократичному суспільстві. Особливості комунікації/поведінки в сучасному мультикультуральному суспільстві.

Права дитини у правоохоронній діяльності. Декларація прав дитини від 20 листопада 1959 року. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року.

Права осіб з обмеженими можливостями. Декларація про права інвалідів від 9 грудня 1975 року. Принципи захисту психічно хворих осіб і поліпшення психіатричної допомоги. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів. Конвенція про права інвалідів від 13 грудня 2012 року.

Забезпечення гендерної рівності.

Практика Європейського суду з прав людини щодо дотримання прав окремих категорій людей.

Розділ 2. Практика ЄСПЛ.

Тема 2.1. Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту особистих прав, що забезпечують природне існування фізичної особи.

Право на життя в рішеннях Європейського суду з прав людини.

Свобода від катувань як абсолютне право. Катування, нелюдське та таке, що принижує людську гідність поводження. Неприйнятність катування. Національні та міжнародні стандарти у сфері свободи від катувань. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження і покарання від 10 грудня 1984 р. Практика Європейського суду з прав людини у сфері свободи від катувань.

Поняття свободи та особистої недоторканності за національним та міжнародним правом. Свобода як фундаментальна цінність. Свобода та особиста недоторканність у роботі поліції. Обмеження свободи та особистої недоторканності. Принцип пропорційності. Практика Європейського суду з прав людини у сфері свободи та особистої недоторканності.

Тема 2.2. Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту особистих прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи.

Поняття права на справедливий суд. Загальні вимоги до застосування статті 6 § 1 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Право на суд і доступ до суду. Відмова від права. Правова допомога. Поняття «суд». Незалежність і безсторонність. Справедливість. Публічне слухання. Тривалість судових процедур. Сфера застосування: поняття «кримінальне звинувачення». Презумпція невинуватості. Екстериторіальна дія ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Практика Європейського суду з прав людини за ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Поняття права на приватність. Конфіденційність і доступ інформації про особу. Приватне і сімейне життя. Право на житло. Право на недоторканність кореспонденції. Повага до приватного і сімейного життя,

житла і кореспонденції та робота поліції. Обмеження права на приватне і сімейне життя, житло і кореспонденцію. Практика Європейського суду з прав людини у сфері захисту права на приватне і сімейне життя, житло і кореспонденцію.

Екологічні права як складова права на приватність. Практика Європейського суду з прав людини у сфері забезпечення екологічних прав.

Сфера застосування ст. 10 і ст. 9 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Право на свободу вираження поглядів. Обмеження права на свободу вираження поглядів. Практика Європейського суду з прав людини за ст. 10 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Тема 2.3. Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту політичних та соціально-економічних прав особи.

Особливості національного законодавчого регулювання свободи мирних зібрань. Міжнародні стандарти регулювання свободи мирних зібрань. Керівні принципи ОБСЄ щодо свободи мирних зібрань. Практика Європейського суду з прав людини у сфері мирних зібрань.

Поняття та різновиди майна. Підстави обмеження права власності. Практика Європейського суду з прав людини за ст. 1 Протоколу 1 до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Захист права на пільги. Поняття пільг та привілеїв в практиці Європейського суду з прав людини.

Тема 2.4 Практика застосування Європейським судом з прав людини окремих статей Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та протоколів до неї.

Право на вільні вибори у практиці Суду. Вимоги до проведення виборів. Загальна характеристика практики застосування Судом матеріальних норм протоколів до Конвенції. Заборона рабства та примусової праці у практиці Європейського суду з прав людини. Поняття рабства та примусової праці Гарантії ст. 4 Конвенції. Позитивні обов'язки держави, згідно зі ст. 4 Конвенції Зміст принципу «жодного покарання без закону» у практиці Суду. Сфера дії та межі ст. 7 Конвенції. Обов'язки держави згідно зі ст. 7 Конвенції. Поняття шлюбу у практиці Суду; Сфера дії та межі ст. 12 Конвенції

Тема 2.5. Заборона зловживання правами.

Поняття зловживання правами. Зловживання правами і право на індивідуальне звернення.

Способи використання ст. 17 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Практика Європейського суду з прав людини за ст. 17 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Тема 2.6. Виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини в Україні.

Порядок звернення рішення Європейського суду з прав людини до виконання в частині виплати відшкодування. Поняття та механізми вжиття державою заходів загального характеру на забезпечення виконання положень Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Правовий статус Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини. Відповідальність за невиконання чи неналежне виконання рішення Європейського суду з прав людини. Застосування судами Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини.

Тема 2.7. «Пілотні рішення» ЄСПЛ.

Винесення пілотних рішень. Поняття «пілотних рішень». Процедура прийняття «пілотних рішень». Юридичні наслідки «пілотних рішень». «Пілотні рішення» проти України.

7.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин				
	Денна форма				
	Усього	у тому числі			
Лекції		Практ.	Лабор.	Конс.	Самост.р
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАХИСТУ ЛЮДСЬКИХ ПРАВ ЄСПЛ					
Тема 1.1 Захист людських прав у демократичному суспільстві	12	2	2		8
Тема 1.2. Загальна характеристика Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод	12	2	2		8
Тема 1.3. Європейський суд з прав людини як дієвий засіб захисту людських прав	12	2	2		8
Тема 1.4. Правове регулювання процедури звернення до Європейського суду з прав людини	12	2	2		8
Тема 1.5. Тлумачення Конвенції ЄСПЛ	12	2	2		8
Тема 1.6. Юридична природа рішень ЄСПЛ	12	2	2		8
Тема 1.7. Особливості забезпечення прав окремих категорій людей	13	2	2		9
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА ЄСПЛ					
Тема 2.1. Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту особистих прав, що забезпечують природне існування фізичної особи	13	2	4		7
Тема 2.2. Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту особистих прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи	13	4	4		5
Тема 2.3. Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту політичних та соціально-економічних прав особи	13	2	4		7
Тема 2.4 Практика застосування Європейським судом з прав людини окремих статей Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та протоколів до неї	13	2	4		7
Тема 2.5. Заборона зловживання правами	13	2	4		7
Тема 2.6. Виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини в Україні	13	2	4		7
Тема 2.7. «Пілотні рішення» ЄСПЛ	13	2	2		9
	4			4	
Усього годин		30	40	4	106

7.3. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Захист людських прав у демократичному суспільстві	2
2	Загальна характеристика Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод	2
3	Європейський суд з прав людини як дієвий засіб захисту людських прав	2
4	Правове регулювання процедури звернення до Європейського суду з прав людини	2
5	Тлумачення Конвенції ЄСПЛ	2
6	Юридична природа рішень ЄСПЛ	2
7	Особливості забезпечення прав окремих категорій людей	2
8	Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту особистих прав, що забезпечують природне існування фізичної особи	4
9	Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту особистих прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи	4
10	Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту політичних та соціально-економічних прав особи	4
11	Практика застосування Європейським судом з прав людини окремих статей Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та протоколів до неї	4
12	Заборона зловживання правами	4
13	Виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини в Україні	4
14	«Пілотні рішення» ЄСПЛ	2
Разом		40

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. URL: zakon.rada.gov.ua/go/995_004.
2. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження і покарання від 10 грудня 1984 р. URL zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085.
3. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Афанасьєв проти України» від 5 квітня 2005 р. URL zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_239.
4. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Балицький проти України» від 3 листопада 2011 р. URL http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/974_726.
5. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Ганновер проти Німеччини» від 24 червня 2004 р. URL https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_324#Text
6. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Григор'єв проти України» від 15 травня 2012 р. URL http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/974_833
7. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Леонід Лазаренко проти України» від 28 січня 2011 р. URL http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/974_688.
8. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Нечипорук і Йонкало проти України» від 21 квітня 2011 р. URL http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/974_683.
9. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Омельченко проти України» від 17 липня 2014 р. URL http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/974_a19.
10. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Савіцький проти України» від 26 жовтня 2010 р. URL http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/974_878.
11. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Сінькова проти України» від 27 лютого 2018 р. URL https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c77#Text
12. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Тихонов проти України» від 10 грудня 2015 р. URL http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/974_405.
13. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Ушаков та Ушакова проти України» від 18 червня 2015 року URL https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a89#Text
14. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Шморгунов та інші проти України» від 21 січня 2021 року URL https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_g02#Text

15. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Яременко проти України» від 3 листопада 2011 р. URL http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/974_405.
16. Європейський суд з прав людини як знаходити і розуміти практику суду. URL https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/CLIP_Finding_understanding_case_law_UKR
17. Євтошук Ю. О. Принцип пропорційності як необхідна складова верховенства права: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. К., 2015. 16с.
18. Караман І.В., Козіна В.В. Європейський суд з прав людини, Європейська конвенція з прав людини та індивідуальні заяви: перше знайомство. Київ: Ваіте, 2015. 136 с.
19. Кучук А.М., Мінченко О.В., Орлова О.О. Практика Європейського суду з прав людини. Частина 1: навч.-метод. посіб. Дніпро: Середняк Т. К., 2021, 124 с.
20. Макбрайд Дж. Принципи, що визначають тлумачення та застосування Європейської конвенції з прав людини. Центр суддівських студій. Міжнародний фонд. URL: http://www.judges.org.ua/article/semi_nar21-1.htm
21. Особливості застосування рішень Європейського суду з прав людини при розгляді цивільних справ: навч. посібник / У. Б. Андрусів, О. Б. Верба-Сидор, Ю. В. Верхола та ін. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 404 с.
22. Посібник зі статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Право на справедливий суд (кримінальний процесуальний аспект). URL https://unba.org.ua/assets/uploads/96a0f2399c11b6f75587_file.pdf
23. Право на справедливий суд: практика Європейського суду з прав людини щодо України. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_7474
24. Фулей Т. І. Застосування практики Європейського суду з прав людини в адміністративному судочинстві: науково-методичний посібник для суддів. 2-ге вид., випр., допов. К., 2015. 128 с.
25. Фулей Т. І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя: науково-методичний посібник для суддів. 2-ге вид. випр., допов. К., 2015. С. 208.

Додаткові:

26. Alforova T. M., Koba M. M., Lehka O. V., Kuchuk A. M. Right to Freedom of Expression v. Reputation Protection (Based on ECtHR Practice Materials). *The Age of Human Rights Journal*. 2022. №(18). P. 311-330. DOI: <https://doi.org/10.17561/tahrj.v18.6527>
27. Kuchuk A., Berendieieva A., Pyshna A., Bakhtina Iu, Public Interest And Good Governance in the Rule of Law Aspect. *Informatologia*. 2022. Vol. 55. № 1-2. P. 146-159. <https://doi.org/10.32914/i.55.1-2.12>

28. Kuchuk, A., Ivanii, O. Orlova, O. Biotechnology as Factor for the Fourth Generation of Human Rights Formation. *Journal of History Culture and Art Research*, 2020, 9(1), 115-121.

29. Kuchuk, A., Ivanii, O. Orlova, O. Business and Human Rights: Dialectics of Interaction. *Advances in Economics, Business and Management Research*, 2020, 129, 56-62.

30. Бабіч А. Практика Європейського суду з прав людини у сфері забезпечення екологічних прав громадян. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 11. С. 161-165.

31. Головатий С.П. Верховенство права. У 3-х книгах. Київ: «Фенікс», 2006. 1730 с.

32. Головатий С.П. Про людські права: курс лекцій. Київ: Дух і Літера, 2016, 760 с.

33. Кучук А.М. Верховенство права як аксіологічна складова національної системи права. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 3. С. 562-565.

34. Кучук А.М. Людські права у сфері охорони здоров'я (за матеріалами практики Європейського суду з прав людини). *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 1. С. 15-20.

35. Кучук А.М. Свобода вираження поглядів та захист репутації у практиці Європейського суду з прав людини. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. №3. С.39-44.

36. Кучук А.М., Завгородня Ю.С. Особливості прав дитини: загальноправовий аспект. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2022. Вип. 4. С. 3-7.

37. Кучук А.М., Завгородня Ю.С. Права дитини як критерій державно-правового режиму. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2022. Вип. 1. С. 3-7.

38. Кучук А.М., Мамалига В.В. Право людини на життя vs. право на розпорядження власним тілом у аспекті заборони абортів (європейський контекст). *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. №4. Ч.2. С. 20-24.

39. Кучук А.М., Пекарчук А.В. Теорія людських прав: концептуальні зміни на межі століть. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 8. С. 21-23.

40. Кучук А.М., Пекарчук В.М. Вплив практики Європейського суду з прав людини на національне право: пропедевтичний аспект. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2022. №4. С. 17-21.

41. Мельник Р.С. Право на свободу мирних зібрань: теорія і практика. – К., 2015. – 168 с.

42. Практика Європейського суду з прав людини як джерело національного права: матеріали круглого столу (м. Дніпро, 24 листоп. 2017 р.); уклад.: д-р юрид. наук, доц. А.М. Кучук; канд. юрид. наук, доц. О.О. Орлова. – Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2017. 100 с.

43. Стаття 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: стандарти застосування при здійсненні правосуддя / Автори: Н.Ахтпрська, В. Філатов, Т. Фулей, Х. Хембах. К.: Істина, 2011. 200 с.

44. Фулей Т.І. Гендерна рівність при здійсненні правосуддя. Київ: Ваіте, 2016. 180 с.

45. Фулей Т.І. Свобода мирних зібрань: науково-методичний посібник для суддів. Київ : Фенікс, 2014. 112 с.

Інформаційні ресурси:

1. Сайт Європейського суду з прав людини <https://www.echr.coe.int/>
2. Рішення Європейського суду з прав людини <https://hudoc.echr.coe.int/>
3. Бібліотека Європейського суду з прав людини <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=library/collections&c=>

